

KERTINĖ
PARAŠTĖ

Apie inteligentiškumą

(Iš konferencijos „Inteligentija ir lietuvių tautos gyvybingumas“)

ALGIRDAS GAIŽUTIS

Mintys vasaros palangėje

Per staigiai neatšok nuo to, ką neseniai ryžaisi padaryti. Netapk vien tik žvelgiančiuoju. Šis patarimas, kad ir taikomas sau, manau, tinka ir kitiems, norintiems bet kuo pasireikšti žmonijos įvykių eigoje. Žinoma, teigiama prasme. Bent viena tikra gaida papildyti gyvenimo repertuarą. Žmonijos orkestre kiekvienas tinkamas judesys ir garsas prisideda prie atlikimo sekmes.

Žodžiu, reikia būti gaida, o ne besizvalganciu žioplui. Galima darniai skambėti. Žinai, kad reikia. Bet kaip ir kas konkrečiai padaryti, kaip ir nepajėgiu pasakyti. O ką sakysi, jei sujauktą nudien moralinį nežinojimą (kaip prislopinti gajų Blogi) daugelis priima kaip natūralią neišvengiamybę. Atseit žmonių prigimties nepakeisi, be blogio nebūtų ir gėrio. Etikos dėsniai tad ir suklumpa ties patologija. Pamanykite, šitaip yra internetinės enciklopedijos amžiuje, kai po kelių mygtukų spustelėjimo, sužinome, kokio gylio yra Baikalo ežeras, kada ir kur gimė Beethoven'as, kokios dalelytės sukasi apie atomo branduolį, kas parašė poemą „Anykščių šilelis“ ir taip toliau. Begalinė informacija! Technologijos triumfas!

Neabejoju, kiekvienas lietuvis žino, kas sukūrė poemą apie tą niokotą šilėlį. Bet pasitaiko išimčių. Sykį draugijoje vienas malonus tautietis, išieivio šaknis giliai įleides Amerikoje, pasakojo, kad atostogaudamas Lietuvoje jautėsi lyg Maironio apdainuotame Anykščių miške. Patiko man, kad po dviejų „hai-bolų“, užuot aušinęs burną apie politiką, žmogus prabilo apie poeziją, kuriai, tiesą pasakius, tikslumo nereikia. Turbūt jau esu minėjęs panašų anekdotišką prašovimą. Sykį iš bičiulio gavau dailų *Pono Tado* leidinį lenkų kalba. Jam prisiuntė gimnais iš Lenkijos. Atsitiktinai viduje suradau lakštą su įrašu lenkiškai: „Tau atminčiai“

siųsdami iliustruotą Henryko Sienkiewicziaus „Poną Tada“, linkime malonių išgyvenimų skaitant ir prisimenant Lietuvą“.

Kas gi jos neprisimena — romantikos Lietuvos. Aš kartais įsivaizduoju, kad ten vasaros palangėje rymo čia viename pobūvyje pažįtoji ir palydėtoji viešnia, ir aš jai rašau ilgesingai senoviskus laiškus. Kad ir tokį:

Jūs dar jauna. Ir dar graži. Ir man nereikia to sakyti Jums, nes žinote patį gerai, kas esate. Bet aš, lyg vaikas, geidžiu sakyti tai, ką žinote pati. Ar Jums nuo to geriau? — Man — taip.

Štai mano kūne jau ruodu velyvas. O Jūs dar vis globoja ankstyva vasara. Štai mano mintyse įsigalėjo prieblaudos. O Jūs žiedai išsproge žydi. Vadinasi — ir Jūs, ir aš — mes esame skirtingi, tačiau gamtos bendrumo jungiami. Todėl ir nedera minėti kaitą. Kur kas mieliau nurodyti pasikartojanti poveikslą, kur ankstyvos vasaros spalvų žėrėjimas susijungia su besibaigiančio rudens paletė. Ir liudės tada nublanksta, ir džiaugsmas vėl rusenti ima. Taip turi būti — sakau laimingas. Taip bent turėtų būti.

Taip bent turėtų būti. O iš tiesų yra kitaip; net ir norėdamas aš nesuspėju būti. Tai gi... parašo ar paprašo tas ir kitas, trečias, ir aš nesuskumbu... Avažiuoja, aplanko bičiulis ir šiaip pažįstamas, ir aš nesuskumbu... Skambina telefonu, šneka, klausinėja, patarinėja, ragina, aiškina, įtikinėja, įrodinėja, pasakoja apie tai, kur buvo, keliavo, matė, girdėjo, patyrė, su kuo susitiko, — ir aš nesuspėju. Kviečia, sodina, vaišina, fotografuoja, tostus kelia, sveikina, linki, mini saulę ir

Aš noriu paliesti tris šio įdomaus ir sudėtingo klausimo aspektus. Pirma, kas yra inteligentija — visuomenės sluoksnis, stratas, klasė ar žmonių kultūrinis sambūris? Antra, ką mes turime galvoje, kai kalbama apie inteligentiškumą ir, trečia, kaip tą žmogaus inteligentiškumą ugdyti, palaikyti, vertinti?

Šis klausimas sudėtingesnis, negu iš pradžių atrodo. Šiaip jau kasdienės samonės lygyje, šnekamojoje kalboje inteligentiškumą dažniausiai apibūdinama kaip ypatingas visuomenės sluoksnis, susidedantis iš išsilaukusiu, apsišvietusių, kultūringų žmonių, arba inteligentais dargi vadinamų žmonių, priklausanti vadinamosioms laisvosioms, kurybiškoms profesijoms. Tokia galvosena sena ir giliai įsišaknijusi. Tokioje galvosenoje yra šis tas tikroviška, netgi pozityvu, tačiau, aišku, nepilna, nenuodugnu, o gal ir neteisinga, ginčytina.

Pats inteligentijos terminas labai paplito sovietmečiu, ir juo buvo žongliuojama tartum cir-

žvaigždes, rodo diplomus, ordinus, į ką nors stengiasi mane įkinkyti, laukia, teiraujasi, priekaištuoja, pyksta, o aš taip ir nesuspėju būti.

Ką man daryti, gerieji, kad taip? Jūs puikiai matot: atrodau gerokai sunykęs, nusiminęs, lyg būčiau Amerikos dar nesuskubęs atrasti Kolumbas, vis besidairęs Vandenynė, nei sau, nei visuomenei, nei istorijai nereikalingas, nes sergas pasimetimo arba amžinos Nespėmės liga. Kas ją žino, tikriausiai užjausdamas supras mano savijautą, kitaip tarus, apkliautą būseną. Ecce homo!

Kolumbui pavyko šią ligą nugalėti. Jis sūkubo atrasti jau vikingų atrastą žemyną. Knieti ir man kažką tolygaus padaryti. Jei ne žemyną surasti (visi kontinentai ir salynai jau surasti), tai bent atiduoti duoklę dievui Žemynai. Deja, kol kas ir jos pėdomis nesuskumbu pasekti. Ji ten, o aš čia.

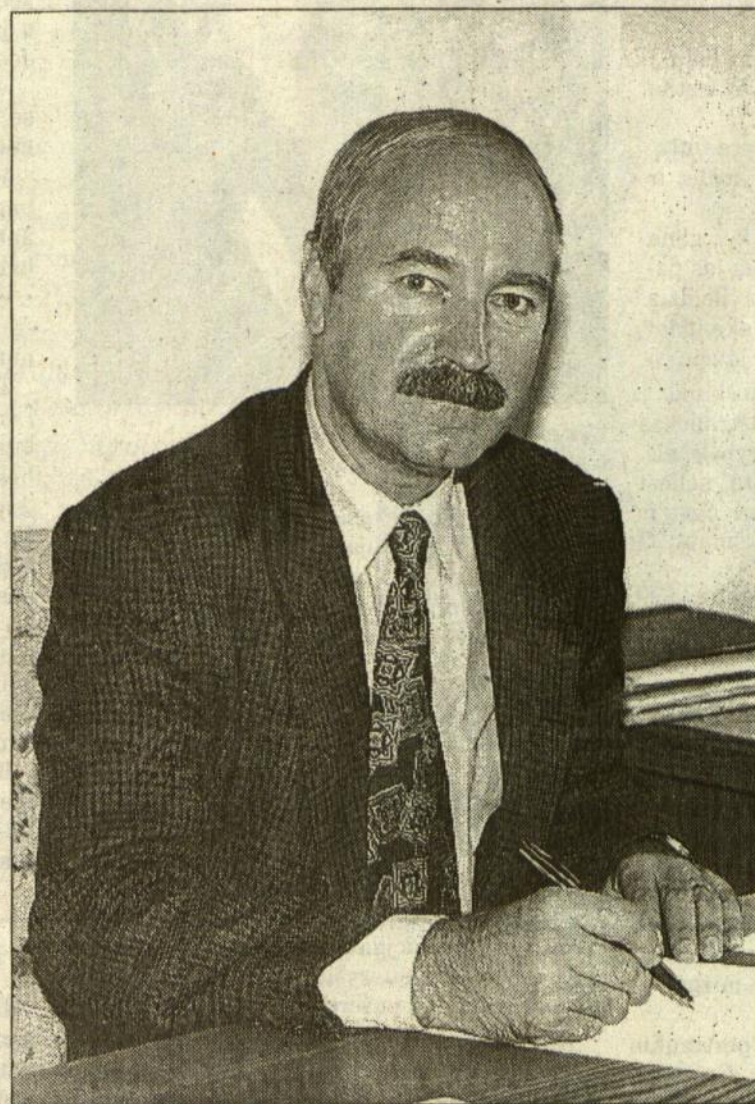
Pranas Visvydas

ke sviedinukais, tačiau tas žongliravimas baigdavosi anaipol ne kaip nekaltas žaidimas. Jį lydėdavo visokiausi Maskvos kompartijos Centro komiteto nutarimai kaip auklėti inteligentiškumą, kaip stiprinti jos ideologinį vaidmenį, kaip ją auklėti (t.y. daryti ją palusnia su uždėtu ant jos galvos apynasriu) ir vedžioti paskui savo nutarimus ant stiprių pavardžių. Uolus Karolio Markso pasekėjai savo teorijose skelbė, jog egzistuoja trys socialinės klasės — darbininkų, valstiečių ir inteligentų, kurios ateityje susilies, ir tą jų susiliejamą sąlygos ekonomija, fizinio ir protinio darbo vienovė, ideologinės permainos. Tačiau visa sovietinio gyvenimo praktika, prasidėjusi nuo 1917 metų Spalio revoliucijos, ir šitos praktikos vykdytojai įvairiose šalyse — Kinijoje, Kambodijoje, Vietname ar Kuboje fiziškai sudorodavo, fiziškai naikindavo žmones, pasižymėjusius inteligentiškumą, inteligentiškumu. Tokie žmonės perėjo visas įmanomas gyvenimo Golgotas — jie buvo paversti ledo luitais prie Laptevų jūros, iš jų kaukolių raudonieji khmerai statė piramides, juos gyvus užkasdavo po Tibetą žemė kiniečių saugumiečiai.

Žvelgiant filosofškai, nėra tokio reiškinio kaip inteligentijos socialinės klasės arba sluoksnio. Nuosekliai laikantis marksistinės schemos, išeitų, jog inteligentiškumas, kaip ypatinga žmogaus, asmenybės savybės „kokybė“, nebūdinga nei darbininkui, nei kaimo žmogui. Man regis, dera kalbėti ne apie inteligentiškumą, o žmogaus *inteligentiškumą* ir pabandyti jį apibūdinti. Individo, vyro ar moters, inteligentiškumas turbūt neprilygsta toms žinioms, kurias žmogus sukaupia per savo gyvenimą, jo mąstymui ar proto jėgai. Inteligentiškumas neprikluso žmogaus priklausomybei toms minėtoms laisvosioms, kurybiškoms, „aukštesnėms“ profesijoms, pavyzdžiui, dvasininko, gydytojo, teisininko, menininko ar mokslininko, kurioms būtinai tam tikri protiniai sugebėjimai, talentai ir pašaukimas. Tarp šių profesijų žmonių toli gražu ne kiekvienas pasižymi inteligentiškumu.

Tad kas gi yra tasai inteligentiškumas? Itin įvairios patrauklios žmogaus savybės, kaip antai išsimokslinimas, platus kultūrinis akiratis, padorus elgesys, sugebėjimas padėti kitam žmogui nelaimėje, erudicija ir netgi geras estetiškas bei meninis skonis ir kitos čia neišvardintos savybės dar neapibūdina inteligentiškumo. Tokios savybės, tokie ypatumai kažkuo yra artimi inteligentiškumui, jį charakterizuoja, pažymi, tačiau dalyko esmė glūdi ne vien juose.

Sveikas protas mums pašnibžda: inteligentiškas žmogus — protingas, padorus, simpatingas, gero elgesio ar gerų manierų. Jį lengvai atskirsi nuo netaisyto žmogaus, nesukultūrinto, ką senovės graikai apibūdindavo vienu žodžiu *amuson*, kas

Dr. Algirdas Gaižutis

Virginijos Valuckienės nuotrauka

Čia spausdinamas straipsnis autoriaus dr. Algirdo Gaižutis parengtas pagal pranešimą Lietuvos mokslų akademijos suruoštoje konferencijoje „Inteligentija ir lietuvių tautos gyvybingumas“ įvykusioje Vilniuje šių metų balandžio 28 dieną. Algirdas Gaižutis yra Lietuvos mokslų akademijos narys korespondentas, humanitarinių mokslų daktaras.

reiškia dargi savotišką barbarą. Tačiau anksčiau paminėtos savybės inteligentiškumą apibūdina tik iš dalies. Mat inteligentiškumas — tai pirmiausia žmogaus *individualumo pasireiškimas*, savotiška jo *dvasios asis*. Nors kai kurie mokslininkai vengia per dažnai vartoti šią „dvasios“ sąvoką, manydami, kad ji turi tiesioginį ryšį su religija, arba religinį atspalvį. Primityvus, a.a. Algirdas Julius Greimas sako: kultūringa individa apibūdina jo santykis su trimis fundamentaliomis vertybėmis — tiesa, gėriu ir grožiu. Bet šita sąvoka neprilygsta kažkokiam abstraktui.

Kiekvienas žmogus yra asmuo, nors koks jis bebūtų neįprastas, keistas, retas. Netgi nusikalstamo pasaulio žmonės, nepritapę, pilni neapykantos ar pagiežos kultūringesniai pasauliui, yra asmenybės. Jie elgiasi, mąsto, dėsto savo mintis (gilesnes ar seklesnes, ar visiškai banalias, primityvias)

savaip ir jie sudaro vos ne 7 nuosimčius ar daugiau visuomenės, kurios save laiko gero, pavyzdžiomis visuomenės. Daugelis iš tokių individų būna neordinariškos natūros, bet jie skiriasi nuo kitų žmonių tuo, kad neturi to dvasinio „stuburo“, neturi tos dvasinės asies, apie kurią sukasi esminės žmoniškumo vertybės, ir daugelyje aplinkybių veikia kaip „minios žmonės“, praradę savo balsą, akli ir neatsakingi.

Taigi, inteligentiškumą beveik apibūdinti tik kaip *tokią savybę, kuri atsiveria žmogaus santykiuose, sąveikoje su bendruomene, gentimi, visuomene*. Individas, pasižymintis inteligentiškumu, o tiksliau individas, kuriam būdingas inteligentiškumas — tai žmogus, kuriam rūpi *visuomenės gerovė*. Gal kai kam toks teiginys pasirodys mokyklinis, elementarus. Bala jo nematė! Gal iš tikrųjų visuomenėje egzistuoja inteligentiškumu, inteligentija pasižy-

mintių žmonių mažuma, saujelė. Ir jeigu ji egzistuoja, tai, anot nuostabaus 20-ojo amžiaus rusų filosofo, kultūrologo profesorius A. F. Losevo, labai sudėtingo likimo žmogaus, pasakymo, taip turėtų gyventi, gyvuoti, egzistuoti visuomenė, visi kiti žmonės ateityje. Argi mums nesvarbu *siekti tobulumo* savo poelgiuose, mintyse, svajonėse, tegu tas tobulumas ir būtų sunkiai pasiekiamas, o gal iš viso nepasiekiamas reiškinys, kaip mirazas? Čia svarbiausia ne rezultatas, o pati siekiamybė, eiga, saviėiga, aktas, procesas. Tad šiuo atžvilgiu inteligentiškumas anaipol nėra tik žmogaus charakterio bruožas, savybė arba tų savybių visuma. Jis veikiau nepasiekiamas, neišmatuojamas, o tik numatomas, numanomas, intuityviai juntamas reiškinys. Kažkoks kasandriškasis reiškinys. Kaip Kasandra numatė ar regėjo Trojos žlugimą, taip ir šių savybių tenka tik įžvelgti.

Žmogus, būdamas inteligentiškas, dažniausiai pats to nežino arba tiesiog vengia, bodisi sau prisipažinti, jog jis esąs toks. Tokioje inteligentiškumo turinio žmogaus elgesioje slypi keistas *gyvenimo, būties grožis*, savotiškas *estetizmas*. O pastarojo mūsų gyvenime niekuomet nebūna per akis. Turbūt tasai „tikrasis inteligentus“ dažniausiai nesugebėtų išdėstyti, kaip jis supranta inteligentiškumą. Mat toks žmogus gerai suvokia *gyvenimo netobulumus* ir drauge savo paties ribotumą (kuris, ko gero, esąs tikrasis tobulumas), jis savo kūnu ir siela jaučia visuomenės, aplinkos negeroves, trukmus ir niekuomet nebūna jiems abejingas. Faktiškai — toks žmogus, atsakingas žmogus už savo laikotarpį ir save. Kaip sakė prancūzų filosofas Jean-Paul Sartre — tai ne kopūsto galva ar daiktas, padėtas ant stalo. O dar pratęsiant šią mintį — tai ne augalinė ar gyvuliškąją stadiją pratęsianti būtybė. Galiausiai toks žmogus, neleidžia apaugti kerpėmis savo dvasiai, savo sielai.

Būti inteligentišku, vadinasi nuolatos būti pasiruošusiu į kovą vardan jau minėtų fundamentaliųjų tiesos, gėrio ir grožio vertybių, asmens laisvės ir kūrybos, žmonijos gerovės, tautos tapatybės idealų. Tos vertybės niekuomet nesikeičia, kinta tik jų pavidalai, formos, nes žmogaus prigimtis tapati. Tą kovą įmanoma laimėti tik *kritiškai mąstant ir esant savikritiškai*. Tas dvasios aktyvumas, kova ne visuomet būna lengva, paprasta. Ji daug ko pareikalauja — didžiulių fizinių ir dvasinių žmogaus pastangų, energijos, nuolatinio aukojimosi, atsisakymo buitinių ir kitokių malonumų, vadinamosios materialinės gerovės, netgi šeimos ir

(Nukelta į 2 psl.)

„Papieviais vasara jau rieda...“

Ričardo Šileikos nuotrauka

Šiame numeryje:

Mintys vasaros palangėje • Apie inteligentiškumą • Australiški atvirukai (2) • Vydūno gimimo ir mirties sukaktims • Anatolijaus Kairio poema Stasio Pilkos šimtmečiui • Dailininkė Danguolė Jurgutienė pažymėta Michigan'o valstijoje

Nijolė Jankutė

Koalos, kengūros ir kukabūros (Australiški atvirukai)

(Tęsinys iš praėjusio
šeštadienio)

Waratha Park

Kas yra „waratha“ su trumpuoju kirčiu ant pirmos a? Nagi New South Wales valstijos gelė. Kaip paukščiai, taip ir gelės čia puošiasi ryškiomis spalvomis. „Waratha“ žiedas rėkiančiai raudonas, didelis, šiurkštus ir agresyvus — žiūrėkit! Čia aš!

Bet ne į botanikos sodą šiandien važiuoju. Į zoologijos, pas koalas ir kengūras! Į Waratha Park.

Čia mažai užtvary ir narvų. Čia nėra liūtų, tigrų ar dramblių. Čia kengūrų ir koalų, ir įvairių paukščių namai.

Koalų kampilis, nors aptvertas, bet gana atviras, be tinklų. Kadangi leidžiama jas paglostyti, prižiūrėtojas pro vartelius įleidžia kas valandą po keliolika žmonių. Nekantriai laukdama eilės prie tų vartelių, jaučiuosi kaip maža mergytė, kuriai reikia meškiuko.

Prižiūrėtojas, jaunas, dailus australiokas su didžiule „Crocodile Dundee“ skrybėle aiškina, kaip elgtis: glostyti tik nugarą, neliesť kojų — jos turi aštrius nagus neliesť ausų ir snukelių — labai jautrūs. Netrukšmaut. O fotografuoti gali, kiek širdis geidžia!

Ir štai — esu pas koalas. Jų čia nedaug, ir visos saldžiai miega, apkabint žemų eukaliptų šakos. Mes turistai visi tylūs ir mandagūs; kaip galima triukšmaut, kai miega šitie nuostabūs žvėreliai?

Fotopaparatai tik spragsi, tik spragsi. Mažos ir didelės rankos glosto švelnius tankius kailiukus. Mes visi iki vieno šypsomės didele sužavėta šypsena. O meškiukai miega, vienas kitas nusižiovauja arba nusiskina kietą, kartų, kvapų eukalipto lapą. Jie turi labai daug tų lapų suėsti, kad pasisotintų, nes eukaliptas — menkas maistas, ne ką geriau už kartono lakštą. Todėl koalos daug miega — tausoja energiją.

— Did you get your fix yet? — pertraukia mūsų „koalinių svaigulių“ jaunasis „Crocodile Dundee“.

Kas gi būtų Australija be koalos?
Waratha Park N. S. W.

Štai kur yra tikrasis žmogaus „fix“, galvoju, gamta ir gyvūnija. Tai jos iššaukia spontanišką šypsnį, švelnų judesį, tylų žavesį. Ar ne taip Kūrėjo buvo planuota pradžių pradžioje — žmogui apsvaigt gerumu, prisilietus gamtos?

Koala — Australijos simbolis, o kengūra — herbo dalis. (Keista, kad herbo kūrėjai nepatupdė koalos tame skyde.) Turbūt nėra pasaulio žmogaus, kuris nežinotų šių žvėrelių vardų.

Pamačius ir palietus koalą, negalima praieiti pro kengūrą. O Waratha parke kengūrų visa kaimenė — tupinčių, gulinčių, šokinėjančių ir važduojančių alkanas. Visi, prisipirkę maišelių su ryšių traškučiais (puffed rice), ateinam jų pašerti.

Na ir apspinta. Smalsiais snukučiais uodžia, stacionaus karmo, trumputėmis, lyg neišsivysčiusiomis rankutėmis griebia tra-

O čia ir kairioji Australijos herbo dalis — kengūra. Waratha Park N. S. W.

Labas, Joey! Išikišk ir snukutį. Waratha Park N. S. W.

kučių maišukus ir, jei nespėjai atidaryt, su-triauškina su visu. Jų užpakalinės ilgos, raumeningos, kojos su grėsmingu, tartum peilis, nagu ant vidurinio piršto, jų stora uodega tartum penktoji koja... Tai ne žvėrelis, tai kažkoks nesusipratimas! Ir dar — papildvė kišenė, iš kurios kyšo... dar viena galva!

— Ne, ne! Tokio gyvio nėra ir negali būti! — įsivaizduoju sušykusį Anglijos karalių Jurgį II, išklusiusį kapitono Cook pranešimo — į Londono bokštą melagį!

Bet... toks gyvis yra, Jūsų Šviesybe. Štai jis žėbėja ryžius iš mano saujos. Tai yra, ne jis, o ji — mama kengūra. Iš jos sterblės kyšo Joey kojytės ir viena ausis.

— Išlisk, Joey! Pasirodyk! — Joey neklauso, bet leidžia pakratyti švelnią, bet jau naguo-tą kojytę.

Viena Australijos herbo „pusė“ apžiūrėta, paglostyta, papenėta. Eilės dabar laukia ir antroji — paukštis emu. Tai dar viena šio keisto krašto keistenybė.

— Paukštis be sparnų! Už arklių greitesnis? — mano važduotėje vėl stebisi Anglijos monarchas, — melagiai tie keliautojai!

Taip. Emu neskrenda, bet gali bėgti 50 km į valandą. Be to, emu patelė yra tobulai „išlaisvinta moteriškė“. Padėjusi kiaušinius, palieka juos patinui perėti. Po 55 dienų išsiriti „emukai“, kuriuos augina ir globoja tėtė emu. Ką mama emu tuo laiku veikia, ornitologai nepaaiškina. Turbut, kedenasi grožio salone, nes grožio emu paukščiams labai stinga: pliki pamelė kaklai, piktos akutės, sulipusios plunksnos kaip šieno kupeta, kojos — pagaiščiai. Be to, iš jų sklinda kažkoks dudenimas, lyg kas ritinėtų akmenį ant būgno. Trum-trum-trum. Ar tai emu giesmė?

Bet, kaip amerikiečiai sako, „beauty is in the eye of the beholder“. Jei emu pateko į Australijos herbą, tai kas nors iš valdžios juo susižavėjo. Gal pats karalius?

Lietuviškoj pastogėj — „Mūsų pastogė“ ir sekmadienio susitikimai

Kaip lankant Čikagą būtų nedovanotina neužsukt į Jaunimo centrą ir „Seklytį“, taip Sydneyje — Lietuvių klubą. Ši lietuviška pastogė yra Bankstown miestelyje, kuriame susisipietė nemažai lietuvių. Tai šviesių plytų dailus pastatas su ryškiu užrašu „Lithuanian Club, Ltd.“ po stilizuotu Vyčiu. Skersai gatvės — lenkų klubas — tartum mūsų istorinio „togetherness“ ironija.

Nors sekmadienis nerudeniškai šiltas, kaip čiabuviai sako, Lietuvių klube nekaršta. Pastatas erdvus, dviejų aukštų. Pirmame — švarutėlė, skoningai įrengta valgykla, kur skaniai privalgom virtinių ir balandėlių. Kengūros stieko neprašau — būtų įžeidimas lietuviškam valgiaraščiui.

Užsuku į biblioteką. Aukštose knygų lentynose gali rasti turbūt visas išsivijoje išleistas knygas ir dar daugelį iš Lietuvis. Čia glaudžiasi ir savaitraščio „Mūsų pastogė“ redakcija. Čia susitinku ir susipažįstu su įdomiai rašančiu Donatu Skuču, „Draugo“ bendradarbiu, ir Australijos Lietuvių Bendruomenės Krašto valdybos pirmininku dr. Vytautu Doniela. Vienas — svečias amerikonas, kitas — šeiminkas australas, ir abu tikriausi lietuvi.

Arvydas Zduoba, ilgus metus buvęs „Kovo“ tinklininkų treneriu, nuveda mane į „Kovo“ sporto klubo kambarį. Kiek čia trofėjų, žymenų, medalių, fotografijų. Tai sportuojančių Sydney lietuvių vaizdinis dienoraštis. Metai, datos ir jauni veidai senose ir naujesnėse nuotraukose. Arvydas, žinoma, mano dėmesį kreipia į tinklininkus. Atrodo, anuomet jie buvo stipri rinktinė. Dabar, tačiau, „Kovo“ klube karaliauja krepšinis.

Iš čia skubu į antrą aukštą — į skautininkų „Židinio“ sueigą. Noriu jiems perduoti sveikinimus iš čikagiškių. Įeinu ir pasijuntu kaip namie, ypač, kai sutinku klasės draugę Margaritą iš gimnazijos laikų senajam Hanzos Luebeck'e. Kur beatsirandu, į lietuviškos skautijos būrį patekus, jaučiuosi sava. Štai vienas, štai kitas pažįstamas veidas — susitikom tautinė, jubiliejinė stovykloja, suvažiamuose, kursuose... Anot nuotaikingosios dainos — „atsimeni kaip mes linksmai stovyklavom...“ Tad ir pas Sydney židiniečius — su vienais atsipatįstu, su kitais — susipažįstu ir su tėvūnu Bronium Žaliu, kuris yra ir „Mūsų pastogės“ redaktorius ir rašytojas, su sese Elena Jonaitiene, rašytoja (jos prisiminimų knyga Elena's Journey buvo „Drauge“ platinama ir jau išparduota); ir su žurnalistu skautininku Aleksandru Mauragiu (jo nau-

Pažintis su emu — dešiniąja Australijos herbo dalim. Waratha Park N. S. W.

jausia knyga *Fatališka klaida* išleista Vilniuje 1995 metais) bei su konsulu V. Šlitteriu. Kaip malonu, kad tiek talentų ir įdomių pareigų slepiasi po tais trikampiškais kaklaraiščiais.

Rookwood

Viešint pas gyvuosius Sydney lietuvių, nedera aplenkt mirusiuosius. Nuvažiuojam į

vėlių suolelio...

Bendras Rookwood kapinių vaizdas man nykus. Gal kad nėra to sodraus žolės žalumo, gal kad kapai labai arti viens kito. Vaizdą gadina gana gausūs ypaciai negražūs antkapiai: aukštos granitinės dėžės, eilėmis viena prie kitos. Atrodo, lyg prekės, supakuotos išsiuntimui. Žinoma, visi vienokio ar kitokio dėžę iškeliaujam, bet gražiau, kai jų virš žemės nematyti.

(Bus daugiau)

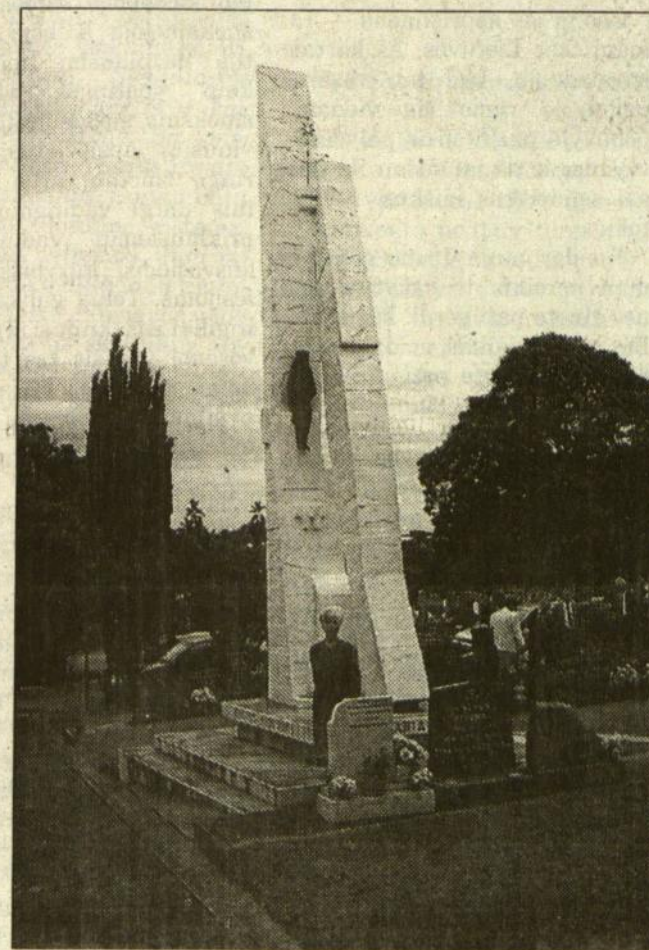
Apie inteligentiškumą

(Atkelta iš 1 psl.)

galų gale savo asmeninės laimės. Intelligentiškas žmogus — turi savyje ramaus herojiškumo, tačiau tasai herojiškumas dažniausiai būna nedemonstratyvus, nepastebimas plika akimi, netgi neištyrimas.

Yra požymių, kurie inteligentišką žmogų išskiria iš kitų — tai pirmiausia paprastumas kaip akivaizdi priešybė arogancijos, savimeilės, puikavimosi savo padėtimi ar pavaldinių įpūsto autoriteto aureolei ar narciziškumui. Intelligentiškumo neįšmokstama, jis įgyjamas didelių, nepakartojamų auklėjimo ir saviuoklos pastangų ir gyvenimo patirties dėka. Niekas iš blaiviai galyojančių nėra šio vadovėlių, kaip tapti inteligentu. Tai tėra tik filosofavimo ir pedagoginių svarstymų objektas. Šiaipgi išmoksintų žmonių daug galima paleisti į pasaulį (tam pakanka gerų kultūros tradicijų, ekonomikos, demokratiško gyvenimo būdo), tačiau žmogaus inteligentiškumas nekepamas tartum blynai gerai „susmožytoj petelnioj“, kaip sako aukštaičiai. Šis žmogiškųjų savybių visetas — paslaptinis. Apie žmogaus inteligentiškumą daug ir giliai mintijo mūsų žymieji filosofai Stasys Šalkauskis, Antanas Maceina, Me-

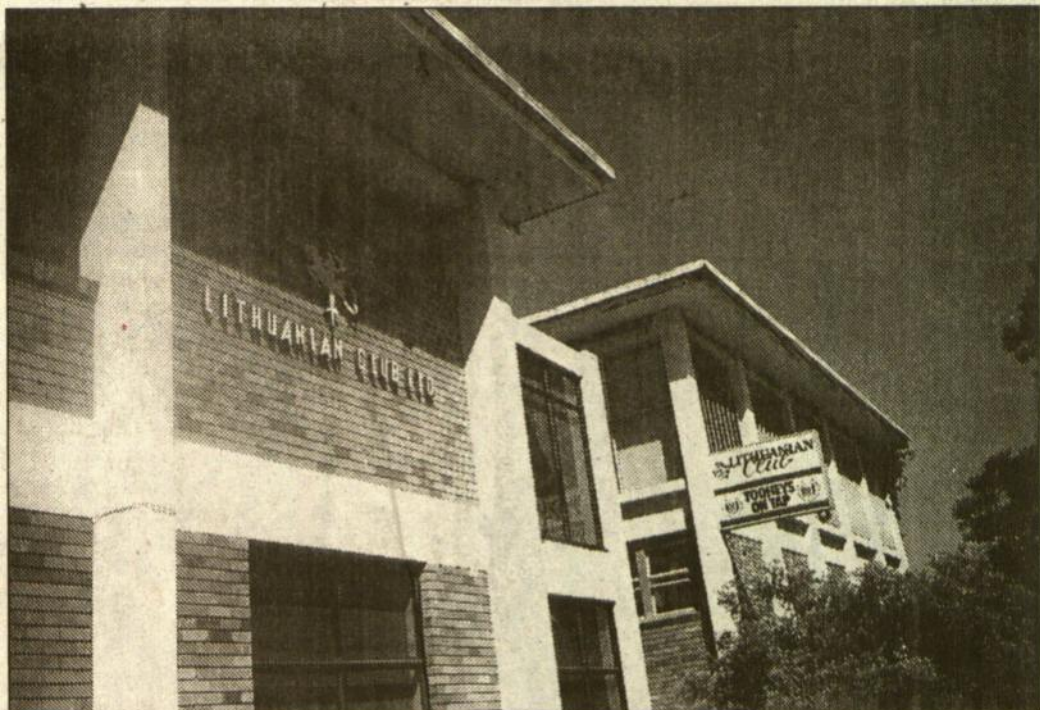
(Nukelta į 4 psl.)

Mirusiųjų lietuvių kampilis ir paminklas Rookwood kapinėse, Sydney, Australia

Rookwood kapinės — didžiausias visame mieste. Ir seniausias. Čia savo mirusius laidoja įvairios tautybės, ir kiekviena turi savo kampilį.

Lietuviškasis — tvarkingas, prižiūrėtas. Daug kur žaliuoja rutų kelmėliai. Viduryje aukštu, smailiu trikampiui kyla baltas paminklas. Aplankom ir dukros uošvės kapą. Palaistom gražiai išbujojusia rūta, kaip ir antkapy užrašyta „Lietuvos rūta prigijo čia... dabar težaliuoja Tėvo sodyboje“. Kur bebūtume, gyvi ar mirę, savasties neprarandam. Glaudus tas lietuvių ryšys su vėlėmis ant

Lietuvių namai, Bankstown, N. S. W. Australia

(Arvydo Zduobos nuotraukos)

Vydūno dviguba sukaktis

APOLINARAS P.
BAGDONAS

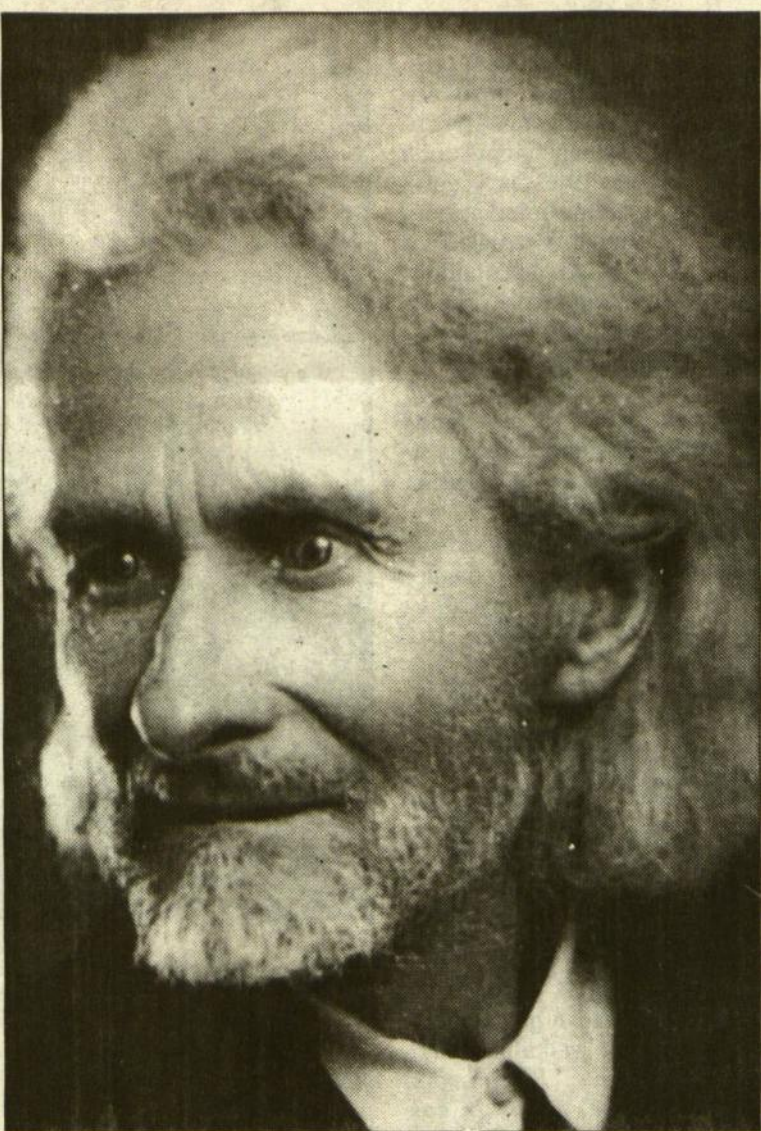
Kiekvienieri metai suteikia progą prisiminti mūsų tautos istorinius įvykius ar žymiuosius asmenis. Tai ir šie 1998-ieji metai mums atverčia svarbią sukaktį — žymiojo mūsų tautinio atgimimo veikėjo ir rašytojo, Mažosios Lietuvos nepailstamojo kovotojo už lietuviybę Vydūno — Viliaus Storastos.

Šiais metais mes turime progą prisiminti šio žymiojo lietuvių dvigubą sukaktį, būtent, 130 metų nuo jo gimimo ir 45 metų nuo jo mirties. Jisai gimė 1868 m. kovo mėn. 22 d. Jonaičių kaime, netoli Verdainės bažnytkaimio, Šilutės apskrityje. Mirė 1953 m. Vasario 20 d. Detmold'e, Vokietijoje, kur ir buvo palaidotas, ir tik dabar jo palikai perkelti į Šilutės kapines.

Jo protėviai iš tėvo ir motinos pusės buvo tikri lietuviai ūkininkai. Tėvas Anskis Storasta, kaipo misionierius, ruošėsi vykti į Afriką, bet, sušlubavus sveikatai, nebeišvyko, likosi Mažosioj Lietuvoj mokytojauti. Ilgiausiai jis gyveno Pilkalnio mokyklos ūkyje, kur būsimasis rašytojas Vilius išaugo gausioj šeimoj: turėjo penkis brolius ir dvi seseris, dar du broliukai mirė maži.

Namuose vyravo religinė nuotaika, o motina dirbdama mėgo dainuoti ir giedoti. Visa šeima buvo muzikali, o namuose buvo fortepijonas ir pianinas. Vilius anksti pramoko groti smuiku ir skambinti fortepijonu. Taipgi jis gerai piešė, ėmė pats kurti daineles ir pasakas. Tėvas, būdamas mokytojas, pats mokė savo vaikus lietuvių, vokiečių, lotynų ir graikų kalbą, taip pat istorijos, literatūros ir, žinoma, tikybos.

Vydūnas baigė mokytojų seminariją Ragainėje ir keletą metų mokytojavo Kintuose. Po to Karaliaučiuje išlaikė egzaminus ir gavo vidurinės mokyklos mokytojo diplomą. Pasiruošęs dar išlaikė mokyklos rektoriaus egzaminus. Nuo 1892 iki 1912 metų Tilžės gimnazijoje dėstė anglų ir prancūzų kalbas, kol išėjo į pensiją. Mokytojaudamas vasaros atostogų laikui jis dar studijavo Greifswalde, Halle ir Leipzigo universitetuose anglų, prancūzų ir sanskrito kalbas, filosofiją, sociologiją, gamtos mokslus, meną ir religijos istoriją. 1913 metais dar gilino savo žinias Berlyno universitete net aštuonis semestrus. Ten pat 1917-1919 metais dėstė lietuvių kalbą ir literatūrą. Kas dar įdomu, kad jis 1920-1923 metais dėstė lietuvių literatūrą Telšiu gimnazijoje ir net vadovavo chorui. Vėliau 1926-1927 metais

Vydūnas (1868 - 1953)

dar dėstė Klaipėdos muzikos mokykloje kultūros istoriją.

Vydūnas savo lietuviškumą įgavo šeimoje, nes namuose kalbėta lietuviškai, nors visi mokėjo vokiškai. Matydamas, kaip vokiečiai niekina lietuvių, jis pasiryžo ginti lietuviybę, kad lietuviai kultūrinio požiūriu pakiltų aukščiau. Todėl per visą savo gyvenimą jis rašė mokslinius ir meninius veikalus, skaitė paskaitas, leido laikraščius, rengė lietuviškus jo paties parašytus vaidinimus.

1895 metais įsteigė Lietuvių Giedotojų draugiją ir jos chorą, kuriam jis pats dirigavo ir 40 metų. Ši draugija per metus surengdavo apie dešimt koncertų. Su koncertais lankydavo visus žymesnius lietuvių telkinius. Vakarų programos būdavo įvairios: dainos, giesmės, paties Vydūno parašytas ir režisuotas vaidinimas, dar ir jo paskaita. Daugumą dainų ir giesmių jis pats sukurdavo. Net vokiečiai kviesdavo šį chorą, todėl jam teko koncertuoti net Berlyne, ir net Šveicarijoje. Kartu choras padėdavo ir „Birutės“ draugijai, kai jai vadovavo dr. Vilius Bruožis.

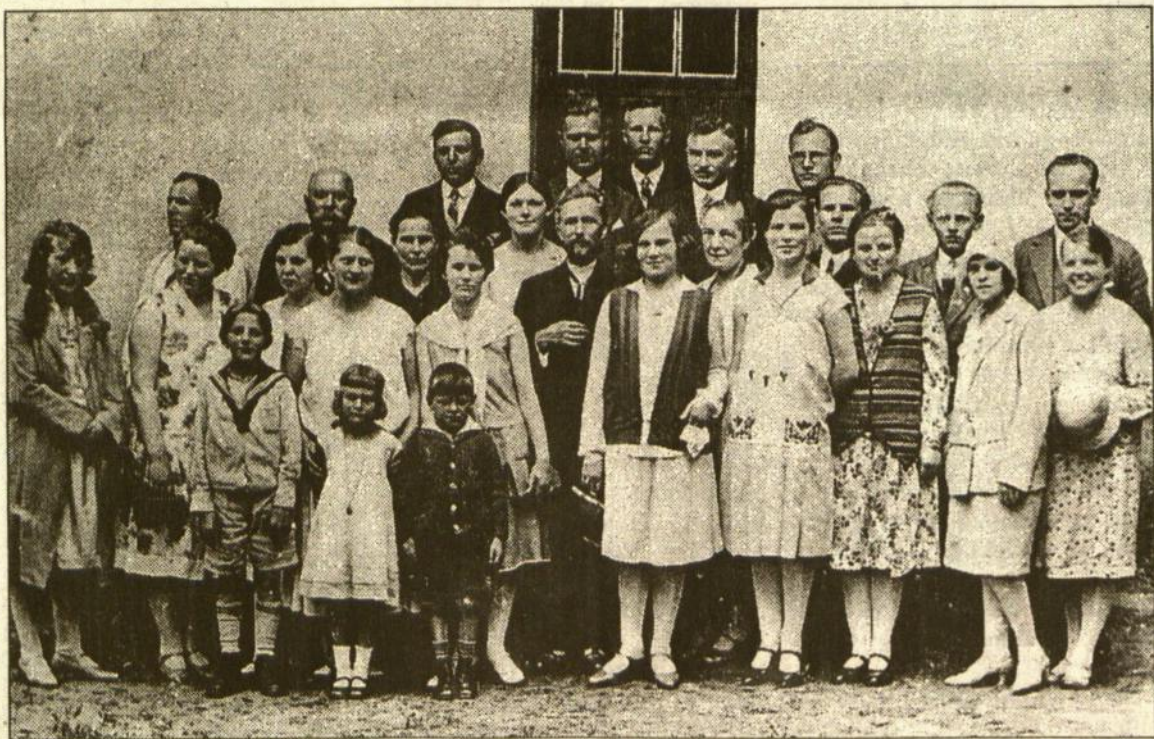
Jis su paskaitomis buvo kviečiamas ir į Didžiąją Lietuvą. Ir man teko girdėti jo paskaitą,

skaitytą Vytauto Didžiojo universitete Kaune. Su paskaitomis jis aplankė ir kitus miestus, kaip Palangą, Šiaulius, Joniškį, Ukmergę, Panevėžį, Biržus ir kt.

Naciams išgalėjus Vokietijoje, Vydūnas buvo persekiojamas. Jo draugija ir kitos buvo uždarytos, o jo buto langai buvo daužomi. Jo vokiškai parašytas veikalas *Sieben hundert Jahre deutsch-litauischer Beziehungen* dar spaustuvėje buvo sunaikintas. O jau 1938 metais ir jis pats buvo areštuotas ir įmestas į kalėjimą, apkaltinus jį devizų įstatymų sulaužymu. Laikraščiuose jis buvo apšauktas Vokietijos išdaviku. Tik po poros mėnesių jis buvo paleistas, ir byla sustabdyta. Savo sunkius išgyvenimus jis aprašė knygoje *Kalėjimas — laisvėjimas*, išleistoje 1947 metais.

Artėjant bolševikams, jis traukėsi į Vakarus. Sėdant į laivą, jis besigrandančių žmonių buvo nustumtas į jūrą, tik jūrininkai jį išgelbėjo, bet kartu ir apiplėšė, atimdami laikrodį, plunksnakotį ir kt., o lenkų karėiviai jį skaudžiai sumušė, teko gulėti net Luebecko ligoninėje. Ten jį pradėjo globoti lie-

(Nukelta į 4 psl.)

Vienas iš pirmųjų lietuvių chorų — „Lietuvių Giedotojų draugija“ su dr. Vydūnu — Vilium Storasta ant Rambynų kalno 1926 metais.

Anatolijus Kairys

APIE AUKĄ BE AUKURO

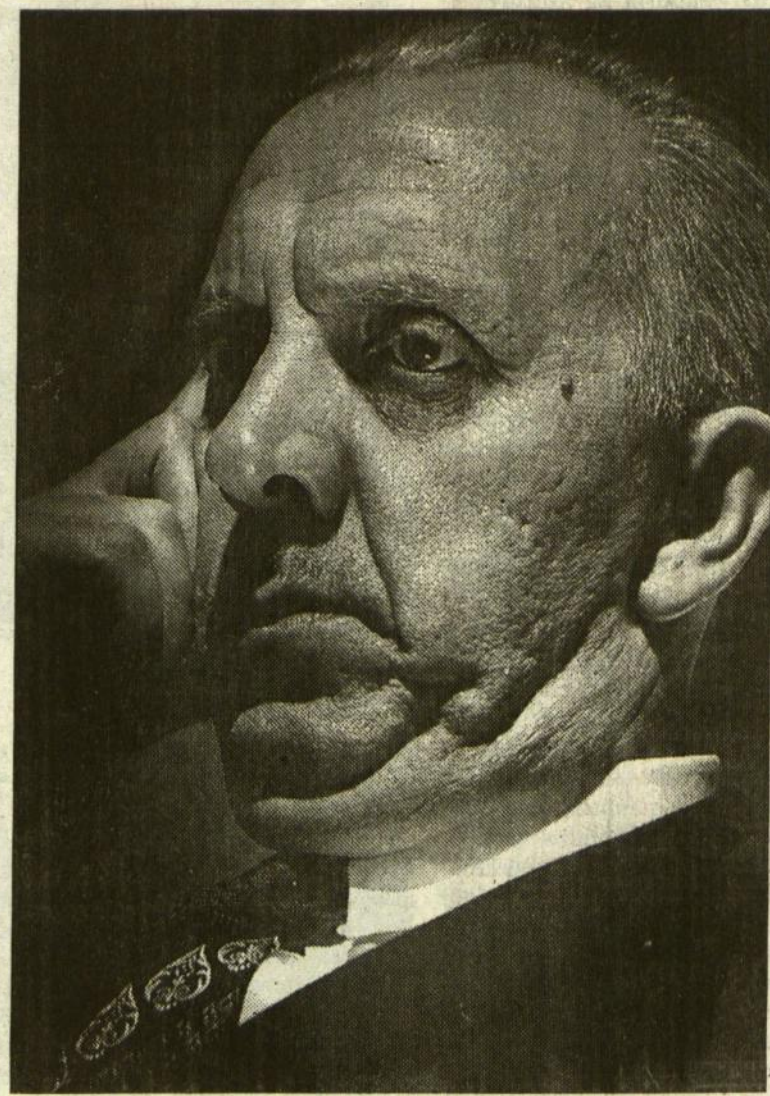
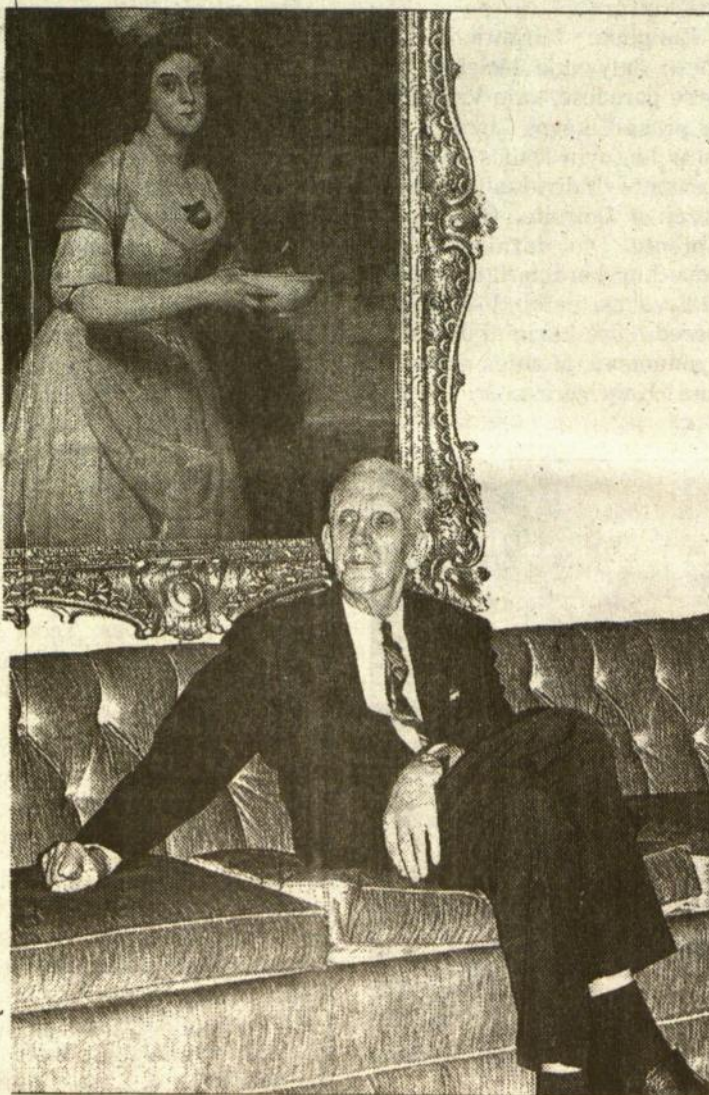
Režisieriaus Stasio Pilkos šimtmečiui

I

*Sutikau Tave daug kartų, scenos Riteri,
Neskaičiau, bet šimtas bus tikrai,
Ir kiekvieną kartą Tu buvai man naujas,
Sviežias, įdomus, bajoriškos laikysenos,
Išdidžiai vienodas ir patenkintas savim.
Rodės pats karalius artinasi prie manęs,
Tačiau netaurės žodžio jis nueina
Lyg atgijusi granito balto statula.
Neturtingas Tu buvai, visi žinojome, bet
Išmaldos iš nieko neprašei. Tu laisvas,
Nepriklausomas, nesilankstąs, iškėlęs galvą
Vaikščiojai šekspyriinių herojų lydimas...
Aktorius, režisierius, interpretatorius, poetas
Savo įvaizdžio, sukurto egiptiečių piramidėje,
Paslaptingas sargas, durų neatidarydavai
Kuris nebuvo vertas Tavo atvirumo — uždaryto! —
Ar vaizduotėje sukurto savo EGO.
Praeini... Visi Tai lenkiasi, pasveikina,
Ar tylučiai ištaria: žiūrėk, žiūrėk, atėjo
Pilka, Pilka... Nosinaitė sudevėto švarko
Kišenaitėje nukarusi baluoja, Tavo akys
Nežinia kur žiūrincios, ką matančios — tik
Ne tave ir ne mane, visur vaidyba, tartum
Sfinksas neįspėjamas, neatpažįstamas esi,
Legendą senai praėjusių dienų...*

II

*Kur Tave aš sutikau — namuose ar gatvėje,
Užeigoj, restorane, minioj ar vienumoj,
Ar mačiau, visur buvai Tu vienas ir tas
Pats garsaus Petrapilio garsus artistas —
Su malonumu klausiau, nes tai gimtasis mano
Miestas. Vaidinai, lyg mažą vaiką mokei,
Neišmanantį apie vaidybą ar teatrą, tekstą,
Gogolinį niekšą ar šekspyrinį didiką, bet
Aš žinojau kiek daugiau, nei Tu mane, tik
Patirties dar neturėjau, kiek turėjai Tu.
Aktorius garbus, garbus režisierius ir vardas,
Sceninė didybė... Kai kurie teatro žymūs vyrai
Pro Tave praėjo nematydami Tavęs, deja,*

Šių metų gegužės 8 dieną suėjo šimtas metų nuo aktoriaus ir režisieriaus Stasio Pilkos gimimo. (Mirė 1976 m. vasario 5 d. Čikagoje.)

*Lyg paminklą perkeltą iš Kauno į Čikagą.
Aš matau — staiga Tu riteris ar princas
Įžeistas, šauki kovon iškėlęs špagą, vienas
Tu žinai už ką — ir Hámletą suvaidini,
„Būti ar nebūti“, Tavo veidas abejingas,
Tavo rankos taip bejėgiškai sukrinta,
Kad mane jau baimė apima — ar gyvas Tu, Maestro...
Mes užiname į karčiamą kitą gatvelės pusę,
Tu užrakini duris nuo savo medinuko, kurs
Panašus į jau nusigyvenusio bajoro lūšną...
Po dviejų taurelių Hennessy arba Martel,
Tu ir vėl imi vaizduoti riterį ar princą,
Kartais Cyrano de Bergerac prie mylimosios kojų...*

III

*O šalia Tavęs ir aš jaučiuos karaliumi —
Moku už tauriuosius gėrimus — Tu neimi į
Burną tų, kuriais malšina troškulį minia.
Taip, esi auka — norėtum Tu pasiaukoti
Nors ir kvailai miniai, bet ar ji supras,
Ar įvertins, ar atsilieps gerai spauda.
Savo vardą saugojai lyg trapų stiklą, savo
Talentą tikėjai paaukot ant gero aukuro, bet
Tavo „aukai“ verto aukuro nebuvo,
Nei garbės, Tavęs vertos, Maestro...
Bet „auka“ vis tiek paliko, mes prisimenam
Tave, vertinam ir gerbiame, lyg būtum
Iš tiesų auka, auka ant mūsų aukuro,
To, išveiško, kuklaus, kurį turėjome,
Ant kurio maldas aukojome už Tavo
Talentingą sielą — nes kilni ji buvo.
Tavo aukuras užsiliepsnojo mano „Diagnozėje“,
Režisūra buvo, kaip ir Tu, karališka, daug
Kartų Tau dėkojau, bet tik lašas Tavo
Norų ir troškimų jūroje, deja, svajonių.
Tu buvai ir palikai auka be aukuro,
Kaip ir mes — žiūrovai be Teatro.
Ir dabar matau aš Tavo veidą tartum dvasią
Elsinore — tėvą pasirodant sūnui...*

Iš spaudai paruoštos knygos *Mano paveikslų galerija*

Gija vaizduotės ir jausmų laimi dailininkei Danguolei Jurgutienei pažymėjimą

JANINA UDRIENĖ

Farmington apylinkės meno komisija išrinko Danguolę Jurgutienę Farmington ir Farmington Hills miestų, maždaug 92,000 gyventojų „Artist-in-Residence“ 1998 metams. Šie miestai turtingi meno puoselėtojais. Farmington „Arts Council“ suburia 22 kultūrinės organizacijas, kuriose aktyviai reiškiasi įvairiose meno šakose 1,500 narių. Kiekvienais metais komisija išrenka iš nuomintų kandidatų pasižymėjusį meno atstovą ir apdovanoja titulu „Artist-in-Residence“, pinigine premija ir suruošia parodą ir pagerbimą tradiciniame meno festivalyje. Tuo tarpu įpareigoja jį būti meno ambasadoriumi šių miestų kultūrinuose renginiuose. Ši garbė šiais metais teko dailininkei Danguolei Jurgutienei už jos išskirtinę kūrybą ir meno ugdymą ne tik vietinėje apylinkėje, bet ir kituose miestuose.

Balandžio 30 dieną iškilmių metu, pristatant premiją, Danguolė Jurgutienė ir jos kūryba buvo šitaip apibūdinta praėjusių metų laimėtojos, choreografas Šokėjos, B. Selinger: „Danguolė Jurgutienė nepaprastai gabi menininkė. Jos talentai pasireiškia jos kompozicijose, kuriose atsispindi gamtos vaizdai tyriausia forma. Jos išpuodingi menų kūrinių sužadina mūsų jausmus, patraukia mūsų akis, ir suvirpina mūsų širdis, lyg švelnia plunksna. Jos patyrusi ranka baltoje drobėje įkvėpia spalvas, kurios liejasi kaip poetiniai įvaizdžiai ir pinasi į formas, prašokdamos erdvę ir laiką. Jos simbolinės formos veržiasi į tinklą sulėtinto judesio ir toliau švelniai kantuoją trumpomis ir pilnomis gaidom, išgaudamos tikro grožio, apmąstymo verto kūrinių. Danguolė Jurgutienė yra sumani dailininkė, kurios originali kūryba ugdė mūsų vaizduotę savo idėjomis ir išgyventais jausmais. Jos paveikslai, tai jos atsakymas pasaulio verdantiems audrumams — irimasis pažymėtasis vandenimis — ieškojimas savo uosto kažkur tarp kasidėnybės ir idealo“.

Iškilmių išvakarėse buvo eksponuojama Danguolės Jurgutienės šešiolikla kūrinių, jų tarpe mišrios technikos paveikslas, „Anapus visko“, buvęs išstatytas Detroit'o Meno institute ir metus keliavęs per penkis Michigan'o meno muziejus kartu su kita rinktinė šios valstijos dailininkų paroda.

Savo kalboje priimant premiją, dailininkė sakė, jautėsi pagerbta, kad tapo įtraukta į grupę išrinktų menininkų — pradedant nuo 1976-ųjų metų iki šių metų — kaip dvidešimt trečiasis „Artist-in-Residence“.

Pažymėjimo proga Farmington miestų Meno komisija suruošė devynių dienų Danguolės Jurgutienės personalinę parodą. Čia matyti dailininkė prie savo kūrinių iš „Michigano impresijų“ ir „Odisejos“ ciklo. Gino Alanto nuotrauka

tarp muzikų, skulptorių, fotografų, rašytojų. Ji giliai tiki, kad kūrybinės išraiškos paliečia žmones, stato tiltus tarp individų, visuomenių, tautų, pasaulių ir net pasiekia skirtingus laikus ir civilizacijas. Išgyvendama meno universalumą, Danguolė Jurgutienė papasakojo toki įvyki. Dėl jos abstraktų serijos „Odiseja“, dailininkė sukurė naują simbolį, kuris buvo junginys spiralinės okeano kriauklės ir gelės. Ji buvo labai patenkinta šio įvaizdžio unikalumu. Kiek vėliau aplankiusi Boston'o Meno institutą, Egipto galerijoje, atrado labai panašų įvaizdį, sukurtą faraonų laikais, beveik prieš 4,000 metų. Taip, menas yra universalus, tuo tarpu unikalus kiekvienam menininkui. Dailininkei vis nuostabu stebėti, kaip skirtingai interpretuojami meno kūriniai — išraiška per spalvas ir jų harmoniją arba disonansą — kaip įvairiai jie paveikia žiūrovą. Vieni prabyla tik spalva ar linija — ji brūkta greitai, lėtai ar lyriškai... Kai kurie prabyla iš pasamones ir rodo nuostabą kūrybiniam procesui. Danguolė Jurgutienė teigia, kad ji daugiausia priklauso pastarajai grupei. Šiai progai sutelkti eksponatai iš gamtos abstraktų serijos „Odyssey“, ir serijos „Michigan Impressions“ kvietė žiūrovą dalintis savo išgyvenimais ir mintimis. Mąstyti ir klausiti,

kodėl, kaip, iš kur? Klausiti ar šiose kompozicijose jūra ar dangus, požeminis pasaulis ar erdvės, vandens augmenija ar nakties žvaigždės. Toliau jos kūryba kvietė pajusti judesį ir mistiką ir, kas svarbiau, iš to semtis džiaugsmo ir pasitenkinimo.

Dar prieš oficialias iškilmes, Farmington laikraštis *The Observer & Eccentric* išspausdino ilgą straipsnį apie Danguolę Jurgutienę, išryškinantį jos lietuviškas šaknis ir jos meniškumą polinkius. Straipsnis iliustruotas spalvota dailininkės nuotrauka ir jos kūrinių. Buvo taip pat susukta vaizduojant, pavadinta „Artist-in-Residence: Danguolė Jurgutis“, kuri buvo pakartojamai rodoma per Farmington TV kanalą. Ta pačia proga Michigan gubernatoriaus John Engler atsiuntė specialų pažymėjimą, kuriame jis geriausi dailininkės talentu ir jos pasišventimu, puoselėjant apylinkės kultūrą.

Danguolė Jurgutienė daug metų dalyvauja įsiveivys metinėse parodose, kaip Vasario 16-os proga Čikagos Jaunimo centras ir Lietuvių Dailės muziejuje, Lemonte. Individualias parodas turėjusi Detroit'e, Čikagoje, ir Toronte. Dar dažniau dalinasi savo kūryba amerikiečių tarpe. Dalyvavusi netoli 100 grupinių parodų. Jos kūrinių dažnai ekrovą dalintis savo išgyvenimais ir mintimis. Mąstyti ir klausiti,

kos dailininkė, ji buvo įtraukta į spalvotą meno knygą *Artistic Touch*, 65 iškilus menininkai, jų idėjos ir technika (1994), ir *Artistic Touch 2* (1996). Labai malonu, kad Danguolės Šeputaitės-Jurgutienės kūrybinės išraiškos pastoviai pastebimos ir įvertinamos meno žinovų.

Apie inteligentiškumą

(Atkelta iš 2 psl.)

dislovas Reinys, Vydūnas, Juozas Girnius ir kiti. Jie pabrėždavo, kad inteligentiškas arba žmonės, pasižymintys inteligentiškumu, nėra susiję su jokia luoma, klase, profesija ar partija. Jie sudaro savotišką žmonių grupę visuomenėje, kuri dėl savo universalios dvasinio išsilavinimo yra visuomenės pusiausvyros, kultūrinės kūrybos bei pažangos reikėja, įkvėpėja, skatinėja. Ypač Šalkauskis pabrėždavo universalios dvasinio išsilavinimo reikšmę. Žmogus inteligentiškas, sakė jis, daugiau ar mažiau pasižymi iš prigimties, bet ją reikia išlavinti, nes ji galinti būti primityvokos kultūrinės būklės. Inteligentiškumas universalus išsilavinimas, tai yra toks išsilavinimas, kuris yra laisvas nuo bet kurio partikuliarizmo ar ekskluzivizmo, sudaręs žmogui visuotinius interesus ir neleidžias jam užsisiklėti siauruose interesuose. Kuo vertingesnis ir platesnis yra bendras išsilavinimas, tuo aukštesnis ir tobulesnis bus profesinis išsilavinimas. Todėl inteligentiškumas klausimais itin turėtų rūpėti valstybei ir aukštojo mokslo institucijoms.

Vienas iš veiksnių, galintis palaikyti inteligentiškąsias tradicijas tinkamoje aukštumoje, yra mokykla, šeima, universitetas. Žinoma, ne vien universitetai dirba inteligentiškumo ruošimo darbu, bet jie šį darbą baigia, vainikuodami inteligentiškumą moksliniu universalumu. Taigi pilnam kultūriniam tautos išsivystymui reikalingi įvairūs aukštojo mokslo židiniai, bet kartu reikia, kad šie židiniai giliausias šaknis turėtų tautos gyvenime. Šie židiniai

Vydūnas

(Atkelta iš 3 psl.)

tuviai, ir jis apsigyveno Detmole, kur ir mirė 1953 metais.

Vydūnas pagarsėjo savo originaliomis skirtingomis pažiūromis, skelbdamas žmoniškumo idėjas ir buvo griežtas vegetaras; kūną grūdinto mankštindamas, čiuožinėjo, važinėjo dviračiu. Net ir senatvės sulaukęs, dar vis mankštindavosi prie atdaro lango, net būdamas 80 metų dar pastovėdavę ant galvos. Tačiau nuo mažumės jis buvo silpnos sveikatos, tik augdamas gamtos aplinkoje, dirbdamas fizinius ūkio darbus, užsigrūdino ir sustiprėjo.

Jisai savo filosofines idėjas skelbė per savo paties redaguojamus laikraščius: *Šaltinį, Jaunimą, Naująją, Darbymeį*. Nepriklausomos Lietuvos gimnazijose jaunimo tarpe jis buvo gana populiarus. Buvo kuriami vydūninkų būreliai, kur buvo skiepijamos Vydūno idėjos.

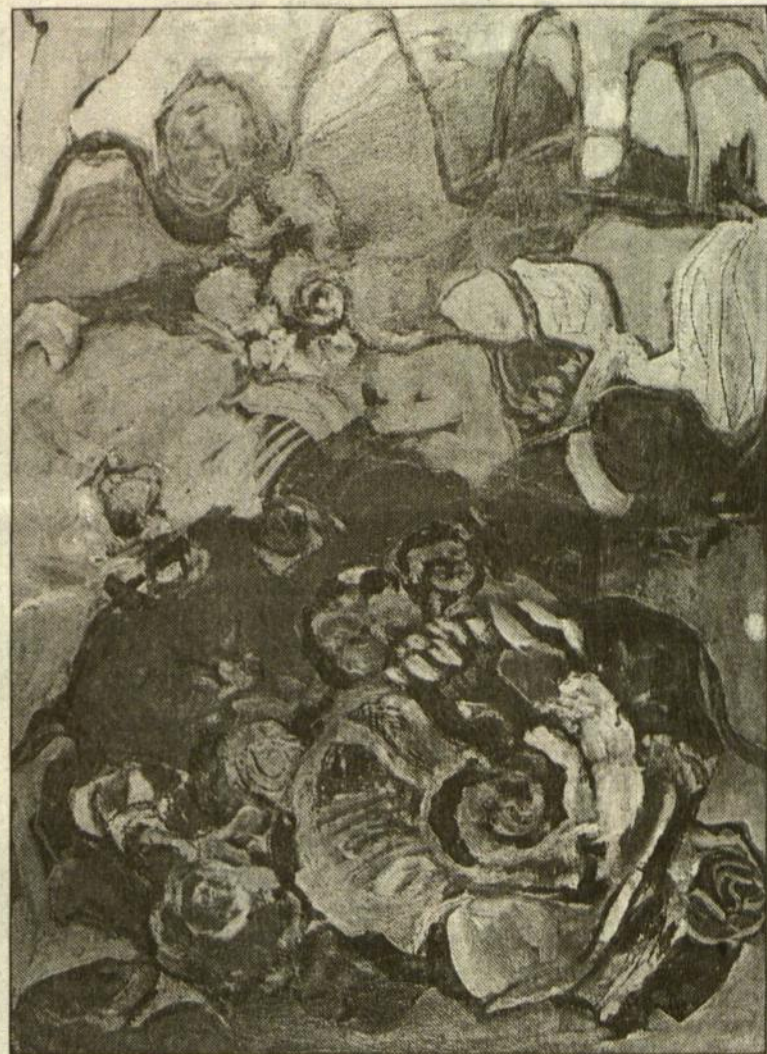
Vydūno mąstysena

Vydūno skelbiama filosofija buvo labai originali, surinkta iš įvairių šaltinių: Šv. Rašto, indų šventųjų knygų, iš graikų filosofų ir kt. Tas savo pažiūras jis paskelbė šiuose veikaluose: *Visatos sąranga, Slepiningoji žmogaus didybė, Mirtis ir kas toliau, Likimo kilmė, Sąmonė, Žmonijos kelias, Tautos gyvata ir mūsų uždavinys*. Sunku būtų išdėstyti jo filosofinę sistemą, kuri nė į ką nepanašė. Jam labai didelę įtaką darė indų filosofija apie Visatą, kurią jis pasikirstė į septynis skritulius. Jisai ypač iškelia Samonę — savęs žinojimą, kuris reiškiasi jautimu, mąnymu ir valia. Žmogaus tobulumas pasireiškia jo išmintimi, kuri teikia pranašavimą, genialumą ir kūrimo galią. Žmogaus pažangai turi reikšmės trys dalykai: tikyba, kalba ir dora. Ypač jis pabrėžia tobulėjimo svarbą, kuris pasiekiamas tik savo tautoje. Mokslas, mene bei doroje pasireiškia tautos gyvata. Ypatingai svarbi yra tautai kalba.

Lietuvių tautai Vydūnas skiria didelius uždavinius: auginti pagrindines žmoniškąsias savybes — teikti žmoniškumo palaimą visam pasauliui. Apie Dievą jis taip atsiliepia: Dievas yra Meilė ir Malonė, Valia ir Galia. Jo šviesoje žmogui užgimsta tauresnis žmoniškumas. Tokias optimistines mintis jis išreiškia savo veikalais *Tauresnis žmoniškumo užteikėjimas* (1948). Daug filosofinių kilnių minčių išreiškia ir kituose autobiografiniuose veikaluose bei straipsniuose, kurių išskaičiuoti nėra įmanoma. „Jaunime“, „Vilnyje“ ir „Vaire“ Vydūnas žvelgia giliai į poezijos esmę, atskleidamas žmogaus kūrybinės paslaptis.

tautai duoda, bet jie sykiu iš tautos ir gauna. Aukštojo mokslo židinių vaidmuo tautos gyvenime yra panašus, kaip sakė Šalkauskis, iš smegenų vaidmenį organizme apskritai — smegenys yra organas, su kurio pagalba reiškiama organizme aukštesnės gyvenimo funkcijos, bet patys smegenys gyvena iš viso organizmo. Žodžiu, gerai sustyguoto švietimo ir žmogaus ugdymo, kultūrinimo dėka atsiranda vis daugiau ir daugiau inteligentiškų žmonių, kurie tampa dvasinio gyvenimo organu ir tam tikra prasme formuoja tautos charakterį, jos savastį, lemia jos vaidmenį kitų tautų sambūryje.

Šiandien Lietuvoje, atgimtančioje naujais dideliais darbais (kai atsiranda galimybė sugrįžti prie savo etninio ir istorinių ištakų ir kalbėti savų

Danguolės Jurgutienės mišrios technikos paveikslas „Nežinomos erdvės“ iš Odisejos ciklo.

Vydūno dramatinė kūryba

Nors jis savo idėjomis skelbti pasirinko dramatinę formą, tačiau jo veikaluose tikro dramatinio elemento nedaug terasime. Jo visus draminius veikalus galima suskirstyti į tris grupes: komedijas, dramas ir misterijas. Pačios realiausios yra komedijos, kurias visas jis pats ir režisavo, ir jos buvo dažnai vaidinamos Mazojų Lietuvoje. Daugiausia jose liečiamas vokiškumo skverbimasis į lietuviškąsias šeimą. Jų iš viso parašė šešias. Žinomesnės yra dviejųsmė drama „Tėviškė“ parašyta 1902 metais, taipgi liečia vokiečiųjimo problemą, tik nekomiskai, o labiau tragiškai. Kitos jo dramos yra triveiksmės: „Varpstis“ stambiausia — „Amžina ugnis“ liečia giliai praeitį, kai buvo įvedama krikščionybė. Besikuriant Nepriklausomai Lietuvai, parašė keturių veiksmų tragediją „Vergai ir dykiai“ (1919). Vergai tai tie, kurie vergauja savo geiduliams, o dykiai — laisvieji, siekia kilnesnių tikslų, ugda tikrąjį žmoniškumą.

Stambiausias veikalas — penkių veiksmų tragedija „Pasaulio gaisras“ (1928) liečia lietuvių tautos problemas Pirmojo pasaulinio karo metu. Vienas iš paskutiniųjų jo kūrinių yra penkių veiksmų tragedija „Laimės atovaista“ su prologu ir epilogu. Vaizduoja dviejų jaunuolių nusizudymą.

Vydūnas mėgo sudraminti lietuvių pasakas, pavyzdžiui, „Sigutė“, „Ragana“, „Karalaitė“ —

trijų veiksmų drama-libreto. Fatalizmas yra iškeliamas pasakiškoj penkių veiksmų dramoje „Likimo bangos“ (1922). Trijų veiksmų drama „Juratė“ liečia Jūratės ir Kastyčio legendą.

Labiausiai Vydūnas pasižymėjo savo misterijomis. „Mūsų laimėjimas“ liečia tikrą istorinį įvykį — Žalgirio mūšį. Pačiu geriausiu Vydūno veikalu yra laikomas trilogija „Prabochių šešėliai“ (1908) su prologu „Anga“. Jojo filosofiją labiausiai atspindintį veikalą yra laikomas „Jūrų varpai“ (1914). Tai žmoniškas kelias į tobulybę ir dievybę.

Vydūnas ypač daug yra nusielpinęs lietuvių tautai kaip veikėjas ir kaip rašytojas. Jis priklauso tai lietuvių tautos daliai, kuri pati žiauriausiu būdu buvo sunaikinta po Antrojo pasaulinio karo, sovietams įvykdžius tikrą genocidą Mazojų Lietuvoje. Ir dabar dar rusai drįsta skelbti, kad šis kraštas nuo amžių rusų žemė.

Vydūnas lietuvių tautai lieka didžiuoju švyturiu visiems laikams ir savo gyvenimo būdu, ir savo idealizmu, savo nepaprasta tėvynės meile. Tegū ateinančios kartos ypač susidomi ir paseka Vydūno kilmumu, veikumu, patriotiškumu. O kad daugiau tokių asmenybių išugdėtų lietuvių tautai!

GYVOSIOS DVASIOS DIENA ŠIAULIŲ UNIVERSITETE

Balandžio 29 d. Šiaulių universitete, jo vadovybės kvietimu, pirmą kartą lankėsi Šiaulių vyskupas E. Bartulis. Susitikime, kuriame tartasi dėl krikščioniškosios filosofijos

balsu), labai svarbu įsigilinti ir į mūsų filosofų veikalus. Juoba, kad tie veikalai nepriklauso tik praeičiai. Juose praeitis yra paslėpusi savyje erdvės ir turiningos ateities sėklą ir juose galima atrasti prasmingas išvalgas į žmogaus inteligentiškumą, mįslingą, paslaptinę, poetišką ir herojišką vertybę, be kurios mūsų pasaulis, ko gero, būtų pilkas, nelaisvas, monotoniškas.

jos ir antropologijos studijų centro steigimo, be vyskupo E. Bartulio, taip pat dalyvavo universiteto rektorius Vincas Laurutis, prof. A. Žygas, prorektorai mokslų ir studijų reikalams, Pedagogikos ir Socialinių mokslų fakultetų atstovai. Nuspręsta sudaryti programą ir plėsti bendradarbiavimą tarp katalikiškosios pedagogikos pajėgų ir Šiaulių akademines visuomenės. Tokio bendradarbiavimo abipusė nauda bus ta, kad katechetai turės pedagoginį pagrindą, o katechetikos programa savo ruožtu bus krikščioniškosios teologijos pagrindas universiteto dėstytojams ir studentams.

BŽ, 1998 m., Nr. 9

Michigan gubernatoriaus John Engler specialią proklamaciją — Special Tribute perskaičiusi Danguolei Jurgutienei išteikia Kongreso atstovė iš Michigan Jan Dolan. Iš kairės: Farmington burmistrė M. Bush, Jan Dolan ir Danguolė Jurgutienė, Farmington ir Farmington Hills miestų 1998-ųjų metų Artist in Residence. Ado Burkauskio nuotrauka